

Kowalczyk, Marek

Sławomir Rump (1929-2009)

Rocznik Towarzystwa Naukowego Warszawskiego 72, 63-68

2009

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

lem historycznych tradycji Towarzystwa i niezapomnianym wzorem do naśladowania. Żegnaj, Marku. Jesteśmy głęboko przekonani, że mógłbyś powiedzieć: Non omnis moriar.

Włodzimierz Zych

SŁAWOMIR RUMP
(1929–2009)

Sławomir Stefan Rump urodził się 22 VII 1929 r. w Warszawie w rodzinie inteligenckiej. W czasie okupacji brał czynny udział w ruchu oporu jako członek Szarych Szeregów. Za działalność związaną z wydawaniem tajnej gazety w okresie po Powstaniu Warszawskim we Włochach pod Warszawą został 11 XI 1988 r. odznaczony przez prezydenta Rzeczypospolitej na uchodźstwie Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski, Krzyżem za Wolność i Niepodległość z Mieczami oraz Złotym Krzyżem Zasługi z Mieczami.

Świadectwo dojrzałości otrzymał w roku 1947 po ukończeniu Samorządowego Gimnazjum i Liceum we Włochach pod Warszawą. W latach 1947–1952 studiował na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Warszawskiego, a następnie w Akademii Medycznej w Warszawie, który ukończył w 1952 r.

Stopień doktora medycyny uzyskał na Wydziale Lekarskim AM w Warszawie w 1965 r. na podstawie obrony rozprawy pt. *Badania nad wpływem leczniczym cinchokainy w ostrych zatruciach estrem izopropylowym kwasu metylofluorofosforowego*. Stopień doktora habilitowanego nauk medycznych w dziedzinie farmakologii otrzymał w 1969 r. na Wydziale Lekarskim AM w Warszawie na podstawie pracy pt. *Wpływ związków fosforoorganicznych na złącze nerwowo-mięśniowe i możliwości jego modyfikacji*. Tytuł profesora nadzwyczajnego nauk medycznych uzyskał w roku 1976, tytuł profesora zwyczajnego nauk medycznych — w 1986 r.

Działalność zawodową rozpoczął na podstawie nakazu pracy jako asystent, a następnie ordynator i dyrektor sanatorium w Uzdrowisku Ciechocinek, gdzie pracował w latach 1953–1955. Po powrocie do

Warszawy pracował w latach 1955–1959 w II Klinice Chorób Wewnętrznych (kier. prof. dr W. Hartwig) Instytutu Doskonalenia i Specjalizacji Kadr Lekarskich.

W maju 1959 r. został powołany do służby wojskowej i skierowany do Wojskowego Instytutu Chemii i Radiometrii w Rembertowie pod Warszawą, gdzie pracował jako asystent, a następnie kierownik Pracowni Toksykologicznej do roku 1969. W 1960 r. odbył staż naukowy w Zakładzie Farmakologii (kier. doc. dr J. Venulet) Instytutu Leków w Warszawie, w latach 1962–1963 w Zakładzie Neurofarmakologii (kier. prof. V. Kratin) Instytutu Fizjologii im. Pawłowa Akademii Nauk Medycznych w Leningradzie oraz w Zakładzie Toksykologii (kier. prof. S. Zakrzewski) Wojskowej Akademii Medycznej w Leningradzie, w latach 1963–1965 w Zakładzie Farmakologii (kier. prof. P. Kubikowski) AM w Warszawie.

Po uzyskaniu habilitacji przeszedł do pracy w Wojskowym Instytucie Higieny i Epidemiologii im. gen. K. Kaczkowskiego w Warszawie, gdzie pracował początkowo jako zastępca kierownika Zakładu Toksykologii (1969–1974), kierownik Zakładu Farmakologii (1974–1981) oraz kierownik połączonego Zakładu Farmakologii i Toksykologii (1981–1991). Po przejściu w stopniu pułkownika w stan spoczynku pracował nadal jako profesor w Zakładzie Farmakologii i Toksykologii tegoż instytutu (1991–2009).

W pierwszym okresie jego działalności naukowej dominującym tematem była toksykodynamika związków fosforoorganicznych oraz farmakologia odtrutek na zatrucia tymi związkami. Z tego okresu pochodzą liczne prace dotyczące wpływu związków fosforoorganicznych na złącze nerwowo-mięśniowe i czynność mięśni szkieletowych (Arch.Int.Pharmacodyn. 164:91,1966; 173:173,1968, 175:401,1968; Europ.J. Pharmacol. 3:264,1968).

W dalszych latach głównym tematem jego prac były badania nad mechanizmem powstawania i rozprzestrzeniania się w mózgu bioelektrycznej czynności drgawkowej w zatruciach ostrych związkami fosforoorganicznymi. Z tego okresu pochodzą prace nad zastosowaniem leczniczym benzodiazepin w tych zatruciach. Na uwagę zasługuje fakt, że propozycja zastosowania diazepamu jako leku przerywającego czynność drgawkową i uzupełniającego dotychczasową terapię ostrych zatruc związkami fosforoorganicznymi była w pełni oryginalna, a publikacje na ten temat były pierwszymi w literaturze światowej

(*Activ.Nerv.Sup.* 14:176,1972; *Neuropharmacology* 12:815,1973; *Arch.Toxikol.* 31:223,1974). Były one i są nadal często cytowane (m.in. w podręczniku *Textbook of Military Medicine*, vol. V: *Medical Aspects of Chemical and Biological Warfare*. TMM Publications, Washington 1997).

Prof. Rump jednocześnie prowadził badania nad nowymi lekami cholinolitycznymi oraz lekami osłaniającymi i reaktywującymi acetylocholinoesterazę jako odtrutkami swoistymi w zatruciach związkami fosforoorganicznymi (*Arch.Int.Pharmacodyn.* 226:302,1977; 232:321,1978; *Pharmazie* 33:120,1978).

W latach 1973–1985 kierował tematami realizowanymi w ramach problemów MR–I–12.2., a następnie CPBR 06.03 i CPBR 6.1 (koordynowane przez Instytut Farmakologii PAN w Krakowie) poświęconymi badaniom farmakologicznym syntetycznych substancji biologicznie czynnych o potencjalnym działaniu przeciwdrgawkowym, przeciwłękowym i przeciwparkinsonowym, a także antyarytmicznym. Z tego okresu pochodzą prace dotyczące m.in. przeciwdrgawkowego działania pochodnych imidu kwasu bursztynowego (*Pharmazie* 32:82,1977; 32:579,1977; 34:794,1979; *Acta Pharm.Suecica* 14:48,1977; *Eur.op.J. Med.Chem.* 13:465,1978; *Arzneimittelforsch.* 29:290,1979) oraz wpływu na izolowany mięsień brodawkowy serca potencjalnych leków antyarytmicznych (*Pol.J. Pharmacol. Pharm.* 41:519,1989).

Prof. Rump zajmował się wówczas wraz ze swym adiunktem, późniejszym prof. M. Kowalczykiem, także rolą różnych układów neuroprzekaźnikowych (przede wszystkim układu cholinergicznego) w powstawaniu i propagacji czynności drgawkowej. Prace te były prowadzone z zastosowaniem oryginalnej automatycznej analizy komputerowej uzyskanych danych, opracowanej wspólnie z Instytutem Fizyki Doświadczalnej Uniwersytetu Warszawskiego (*Acta Physiol.Pol.* 37:241,1986; *Pol.J. Pharmacol. Pharm.* 39:557,1987; 40:585,1988).

W latach 80. zainteresowania naukowe rozszerzone zostały także na układ GABA–ergiczny i jego rolę w czynności drgawkowej, a następnie układ serotonergiczny i jego rolę w zaburzeniach emocjonalnych (lęk i depresja). Wykazano m.in. znaczenie układu serotonergicznego (5-HT_{1A}) w działaniu leków przeciwłękowych niebędących ligandami receptorów serotonergicznych (benzodiazepiny, antagoniści receptorów NMDA) (*Eur.op.J.Neuropsychopharmacol.* 5:49,1995).

Jednocześnie prowadził badania nad możliwością zastosowania w zwalczaniu drgawek wywołanych związkami fosforoorganicznymi innych (nie tylko benzodiazepinowych) agonistów receptora benzodiazepinowego oraz antagonistów receptorów aminokwasów pobudzających. Z tego okresu pochodzą prace nad zastosowaniem częściowego agonisty receptora benzodiazepinowego CGS9896 (Arch. Toxicol. 64:412,1990) oraz kompetytywnego antagonisty receptora NMDA związku CGP 39551 (Acta Pol.Toxicol. 3:58,1995).

Prof. Rump prowadził ponadto badania farmakologiczne nowych leków anksjolitycznych (Pol.J.Pharmacol. 6:451,1994; Acta Pol.Pharm. 51:467,1994; 52:43,1994; 52:129,1995).

W ostatnim okresie szczególną uwagę poświęcił możliwości zastosowania w ostrych zatruciach związkami fosforoorganicznymi nowych preparatów zwalczających drgawki i zapobiegających występowaniu w ich następstwie zmian wstecznych w mózgu. Przedmiotem badań był przede wszystkim nowy potencjalny lek przeciwpadaczkowy — imdazenil, będący imidazolową pochodną benzodiazepiny o silnym działaniu przeciwdrgawkowym bez udziału komponenty sedatywnej i miorelaksacyjnej (Pesticide Sci. 55:1033,1999; Neurotoxicity Res. 2:17,2001; J. Med. Chem. Def. 1:1,2004).

W roku 1982 prof. Rump został powołany do zespołu ekspertów Grupy Roboczej ds. Wojny Chemicznej Komitetu Rozbrojeniowego ONZ w Genewie, przygotowującej Konwencję o zakazie broni chemicznej. W ramach tej działalności przygotował dla potrzeb przyszłej konwencji dwie standardowe procedury badawcze dotyczące określania ostrej toksyczności podskórnej i inhalacyjnej, które zostały przyjęte jako obowiązujące aneksy do konwencji. W sesji wiosennej 1982 r. przewodniczył obradom tego zespołu ekspertów w Genewie.

Opublikował ponad 210 oryginalnych prac doświadczalnych, w większości w czasopismach międzynarodowych, brał udział w ponad 70 kongresach, zjazdach i sympozjach krajowych, zagranicznych i międzynarodowych, wygłaszając wielokrotnie referaty programowe. Jest autorem podręcznika *Pierwsza pomoc w zatruciach* (PZWL, Warszawa 1972), współautorem monografii *Environmental Quality and Safety. Pesticides* (Thieme, Stuttgart 1975), *Medical Protection Against Chemical Warfare Agents* (Almqvist & Wiksell, Stockholm 1976), *Epilepsy: A Clinical and Experimental Research* (Karger, Basel 1980) oraz *Medycyna katastrof chemicznych* (PZWL, Warszawa 2004), a tak-

że współredaktorem i współautorem monografii *Farmakometria: doświadczalne metody badania leków* (PZWL, Warszawa 1982). Jest współautorem 16 patentów, promotorem ośmiu przewodów doktorskich i opiekunem pięciu przewodów habilitacyjnych.

Był członkiem założycielem Polskiego Towarzystwa Farmakologicznego i jego wieloletnim czynnym członkiem. W latach 1983–1989 pełnił funkcję wiceprzewodniczącego zarządu głównego, w kadencji 1989–1992 był wybrany na przewodniczącego zarządu głównego, a w roku 2007 na członka honorowego, przez wiele lat był członkiem zarządu Oddziału Warszawskiego.

W czasie swej działalności w zarządzie głównym był współorganizatorem polsko-szwedzkich sympozjów neurofarmakologicznych (Zaborów pod Warszawą, Zakopane) oraz twórcą wraz z prof. Kelemenem z Węgier i prof. Preziosim z Włoch wspólnych sympozjów farmakologicznych (Modena, Poznań, Budapeszt). Brał czynny udział we współpracy z niemieckimi farmakologami, m.in. we wspólnym przygotowywaniu Kongresu Polskiego Towarzystwa Farmakologicznego w Gdańsku w 1991 r. Pracował wraz z farmakologami węgierskimi, czeskimi i słowackimi nad możliwością wspólnego działania w ramach tzw. trójkąta wyszehradzkiego. Niestety, ta ostatnia inicjatywa nie została wprowadzona w życie. Jako przewodniczący zarządu głównego brał udział w tworzeniu Europejskiej Unii Towarzystw Farmakologicznych.

Był członkiem rad naukowych Instytutu Farmakologii PAN w Krakowie (1969–1996), Wojskowego Instytutu Higieny i Epidemiologii (1971–1995 i ostatnio), Wojskowego Instytutu Chemii i Radiometrii (1974–1992, przewodniczący Rady 1989–1992), Wojskowego Instytutu Medycyny Lotniczej (1976–1999, przewodniczący Rady 1995–1999).

Był członkiem Komitetu Terapii Doświadczalnej PAN (1968–1993), Komitetu Nauki o Leku PAN (1978–1993), Komisji Farmakologii Komitetu Nauk Fizjologicznych PAN (1982–1993), Komitetu Badań nad Pokojem PAN (1982–1993).

Prof. Rump był także członkiem założycielem Polskiego Towarzystwa Toksykologicznego, członkiem Polskiego Towarzystwa Fizjologicznego, Polskiego Towarzystwa Neurofizjologii Klinicznej (przewodniczący Oddziału Warszawskiego w latach 1978–1981). Był członkiem zwyczajnym Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, członkiem New York Academy of Sciences, Polskiego Towarzystwa

Badań Układu Nerwowego oraz Pugwash Conferences of Science and World Affairs od 1982 r.

Za działalność zawodową i naukową został odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski oraz Złotym Krzyżem Zasługi.

Był człowiekiem o bardzo szerokich zainteresowaniach muzyką, sztuką i teatrem, pasjonatem podróży i muzeów.

Opuścił grono polskich uczonych 21 VI 2009 r., pozostawiając duży dorobek naukowy i pamięć o wspaniałym człowieku.

Jego uczeń Marek Kowalczyk

EDWARD RUŻYŁŁO (1909–2009)

Urodził się 13 X 1909 r. w Kościaszynie (obecnie powiat Hrubieszów). Do szkoły podstawowej chodził w Czechach. W 1919 r., po I wojnie światowej, znalazł się w Warszawie i skończył Gimnazjum im. Władysława IV. W czasie uczęszczania do gimnazjum angażował się czynnie w życie kulturalne szkoły przez udział w zespołach muzycznych, kółku teatralnym, a także pełnił funkcję chorążego w poczcie sztandarowym. Od wczesnych lat młodzieńczych fascynował się wojskiem. Po maturze wybór Szkoły Podchorążych Sanitarnych równocześnie ze studiami medycznymi wydawał się oczywisty. Każde studenckie wakacje Edward Rużyłło spędzał na obozach wojskowych. Dyplom lekarza otrzymał w Warszawie w 1935 r. Pracę zawodową rozpoczął w warszawskim Szpitalu Ujazdowskim. We wrześniu 1939 r. był dowódcą plutonu 13. kompanii sanitarnej 24. Dywizji Piechoty Armii Karpaty. Losy wojenne były trudnym przeżyciem (obozy wojskowe). Przez Francję dr Rużyłło dociera do Szkocji, trafił do organizującej się w Forfar 10. Brygady Kawalerii Zmotoryzowanej gen. Maczka, jako zastępca szefa sanitarnego. Na kwaterze spotkał znajomego z warszawskiego Szpitala Dzieciątka Jezus, dr. Antoniego Fidlera, który wciągnął Go do pracy w Szpitalu Uniwersyteckim w Edynburgu. Wkrótce jednak dowództwo upomniało się o dr. Rużyłło i wysłało na dziewięć miesięcy do Wyższej Szkoły Wojennej w Eddleston. Po jej ukończeniu, już w stopniu